

Excursie Peellandse Molenstichting 25 september 2021

Op 25 september voert de excursie van de Peellandse Molenstichting ons langs 4 molens in het westen van onze provincie, naar molens in Zundert, Nispen, Nieuw-Vossemeer en Fijsaart.
Opstappen kan in Asten bij de Oostenwind, de bus van de fa. Hebben vertrekt om 08:00.

De Akkermolen in Zundert

Deze standerdmolen heeft een voorganger gehad, die waarschijnlijk in 1584 door Spaanse troepen is verwoest. De herbouw heeft daarna de nodige jaren op zich laten wachten, mogelijk was dat rond 1600. In 1605 wordt de Akkermolen weer genoemd, het was een dwangmolen, eigendom van de markiezen van Bergen op Zoom.

In 1830 werd de molen particulier eigendom en wisselde daarna veelvuldig van eigenaar; meestal waren dat bakkers en brouwers die de molen aan een molenaar verpachtten. In 1905 kocht pachter Jacobus Wilhelmus Herrijgers de molen van bakker Wilhelmus van der Stappen.

In 1950 brak de houten bovenas en viel het wiekenkruis op de grond te pletter. Dat wiekenkruis bestond toen nog uit een houten as met ijzeren kop en twee houten borstroeden.

Ondanks de goede wil duurde het lang voordat de restauratie van de grond kwam. In 1959 kocht de gemeente Zundert de molen van de familie Herrijgers, waarna in 1961 een ingrijpende restauratie volgde door de fa. Adriaens. De molen kwam daarna niet meer in bedrijf, maar draaide sindsdien wel af en toe.

Na 30 jaar was de molen wederom aan groot herstel toe: op 15 januari 1991 werd de gehele molen gedemonteerd. Alle losse onderdelen werden naar de werkplaats van de fa. Adriaens vervoerd, waar veel onderdelen werden vernieuwd: waterlijsten, bovendeel staartbalk, steenbalk, vangbalk, steenring, bovenbalk in trapbint, steenlijsten. Ook werden reparaties verricht aan stijlen, zij- en trapgebint. De stander bleek bij nader onderzoek deels hol en moest daarom eveneens worden vervangen.

Met de opbouw ter plaatse werd begonnen op 17 juni 1991; op 7 april 1992 volgde de oplevering.

In 1981 werd de uit 1961 daterende borstroede door een nieuwe vervangen. Toen deze ruim 20 jaar later op zijn beurt moest worden vervangen, gebeurde er lange tijd niets: juist omdat het om een borstroede ging, een inmiddels in Nederland zeldzaam geworden constructie, moest dit wat de instanties betreft ook zo blijven. Niet iedereen wilde dat. Na geruime tijd met één roede te hebben gestaan, werd op 17 februari 2006 toch een nieuwe houten borstroede gestoken.

In den Anker, Zundert

Koffie met vlaai.

Beltmolen in Nispen

In 1830 gaf GS van Noord-Brabant toestemming om in Nispen een windkorenmolen op te richten. Maar het duurde vanwege de Belgische opstand nog twintig jaar voordat in 1850 de ronde stenen bergkorenmolen werd gebouwd. In 1854 werd de molen gekocht door Johannes Aerden uit Wouw. De familie Aerden bleef 160 jaar lang bepalend voor deze molen: Louis Aerden, de laatste molenaar van die naam, overleed op 5 april 2015.

In 1883 besloot hij een stoomketel aan te schaffen om niet afhankelijk te zijn van de wind. In 1903 maakte deze plaats voor een 17 PK petroleummotor.

In 1927 werd een geheel nieuw Engels kruierwerk aangebracht, kort daarna gevolgd door een ijzeren vang. Weer een jaar later kwamen er nieuwe velgen en kammen op het spoorwiel. Eveneens kreeg de molen toen een nieuwe koning en tap met kogellager. Toen in 1937 nieuwe kunststenen werden geplaatst, werd meteen de gehele steenzoldervloer verhoogd: de liggers werden in de zolderbalken gewerkt, waardoor de kuipen en karen lager kwamen te

staan (gemakkelijkere bediening) en de zolderbalken kregen een plafond.

De opmerkelijkste verandering dateert van 1936: molenmaker Marien van Riet (uit Goes) had beide roeden van het door hemzelf ontwikkelde systeem voorzien, een stroomlijneus in combinatie met een grote draaibare zwichtklep. In Nispen voldeed dit systeem naar verluidt zeer goed, zowel bij weinig als bij veel wind. In 1938 werd, eveneens door Van Riet, een conisch rollager onder de bovenas aangebracht.

Na ruim een eeuw op windkracht malen kwam de molen in 1951 buiten gebruik. In de bijgebouwen werd mechanisch gemalen, maar ondertussen raakte de molen in verval.

In 1975 kochten de gemeenten Roosendaal en Nispen de molen aan om deze drie jaar later grondig te laten restaureren. Veel aandacht werd besteed aan het bijzondere wiesysteem, waarvan na ongeveer 25 jaar stilstand weinig bruikbaar over was. De fa. Derckx, vooral bekend als roedenfabrikant, leverde hier niet alleen nieuwe roeden maar reconstrueerde ook de stroomlijneuzen en remkleppen.

In augustus 2010 werden beide roeden kaalgezet, om niet veel later te worden gestreken. Op 15 november 2011 werden nieuwe gedeelde roeden gestoken; daarna volgde reconstructie van het systeem Van Riet door de fa. Vaags uit Aalten. Sinds mei 2013 heeft men de molen weer met enige regelmaat in werking gesteld, maar kwam ook deze molen in het late voorjaar van 2017 tot stilstand als gevolg van de ontstane problemen rond de gedeelde roeden.

Juist bij deze molen waren gedeelde roeden als een enorm pluspunt beschouwd, omdat de montage van het Van Rietsysteem geheel en al in de werkplaats kon gebeuren. Nu werd het een nadeel: er moesten weer roeden uit één stuk worden toegepast en daarbij gold dit gecompliceerde wiesysteem als moeilijk. Op 27 maart 2019, bijna twee jaar na de stilzetting, begon men met het kaalzetten van de roeden. Snel daarna zijn de nieuwe roeden gestoken.

Vanwege het moeilijk te monteren systeem is het aanbrengen daarvan daarna in een rustig tempo gegaan. Begin juli 2019 waren de stroomlijneuzen en remkleppen gemonteerd maar moest er nog e.e.a. worden afgesteld. Rond 17 juli zag de molen er weer geheel als vanouds uit.

Het Wagenhuis Nieuw-Vossemeer

Een lekker lunch zodat we weer vol energie naar de volgende molen kunnen gaan.

Assumburg in Nieuw-Vossemeer

Volgens een bericht in de Middelburgsche Courant van 10 september 1897 liep de voorganger van deze molen op 6 september bij storm door de vang en brandde als gevolg geheel af.

De eigenaresse, de weduwe Lievense, kocht hierna de, voor de sloop te koop staande, oliemolen "Het Huis Assumburg" te Assendelft aan. De molen werd daar afgebroken, de onderdelen naar Nieuw-Vossemeer gevaren en daar weer opgebouwd. Aangenomen mag worden dat deze molen in de loop van 1898 gereed was en aan het werk kon.

Het grootste drama in de geschiedenis van deze molen is zonder twijfel de overstromingsramp van 1 februari 1953 geweest: molenaar eigenaar A.J. Ooms kwam met vrouw en drie van zijn kinderen in de golven om het leven. De molen bleef, zij het behoorlijk beschadigd, overeind.

Foto's van na de ramp tonen een ontredderde situatie: de molen staat er nog, maar voor de rest is alles verwoest en weggespoeld.

Tussen 1955 en 1958 volgde een moeizame restauratie aan voornamelijk de onderbouw. Daarbij werden de schuine stellingschoren vervangen door verticale stutten op een stenen voet. Maar ook het achtkant is in die tijd deels opnieuw bekleed.

Een van de overlevenden van de familie Ooms had plannen om met de molen weer een

maalbedrijf op te zetten, zo zou de molen worden voorzien van een elevator, een buil en ook op één roede fokken krijgen. Vermoedelijk is hier uiteindelijk toch weinig van terechtgekomen. Foto's uit 1963 tonen een molen die al geruime tijd stil heeft gestaan.

Omdat de op de achtkante romp aangebrachte rabatdelen niet waterdicht bleken, werd in 1965 nieuw herstel uitgevoerd. De rabatdelen maakten plaats voor een houten opschoot met dakleer.

In 1968 richtte men de molen deels in als expositieruimte van molenmodellen en ander materiaal omtrent molengeschiedenis en tot de dag van vandaag functioneert deze molen als klein molenmuseum.

Met de molen zelf ging het intussen langzaam minder goed: in de jaren '70 gebeurde er naast de museumfunctie weinig en rond 1980 zag de molen er alweer slecht uit.

In 1984/85 werd de kap grotendeels vernieuwd en kreeg de molen nieuwe gelaste roeden. In 2010 werd de stelling grotendeels vernieuwd.

Opvallend is de rode bakstenen onderbouw met vanaf de houten stelling eerst witte horizontale planken en daarboven een met zwart dakleer beklede bovenbouw

De Oude Molen in Fijnaart

Met de bouw van een ronde stenen molen werd begonnen in 1845 op initiatief van Gerardus van der Ley. Hij werd ook de eerste eigenaar.

Op 26 oktober 1849 brandde deze nog geen vijf jaar oude molen geheel uit: alleen de stenen romp bleef overeind. Herstel liet echter niet lang op zich wachten: in januari 1850 lag het bestek, opgesteld door Cornelis van Chaam uit Zevenbergen, voor de te herbouwen molen klaar. Gedurende vele jaren was de molen in bedrijf, het laatst onder de familie De Lint. Tenslotte volgden ook hier stilstand en verval.

In de jaren '60 leek restauratie in het vooruitzicht, maar helaas liep het anders. Hoewel veel personen en instanties het eens waren over het belang van deze fraai gelegen molen, kwam er

uiteindelijk geen geld vrij voor herstel, het bedrag bleef steken op enige duizenden guldens...

Eind 1966 werd een sloopvergunning verleend en vervolgens werd die ook uitgevoerd: in september 1967 onttekende molenmaker Piet van Beek (Rijnsaterwoude) de molen tot romp met kap. Vrijwel alle onderdelen werden verwijderd. Slechts de kap bleef, met de bovenas, wachten op betere tijden.

Uiteindelijk keerde in de 21ste eeuw ook het tij in

Oudemolen: in 2000 volgde overdracht aan een speciaal voor de molen opgerichte stichting en in 2002 werd daadwerkelijk met restauratie begonnen: de romp werd hersteld, diverse zolderbalken vernieuwd of gerepareerd en de stelling werd geheel vernieuwd.

Op 30 augustus 2005 werden de onderdelen van de nieuwe kap bij de molen neergelegd, waarna begonnen werd met de opbouw. Op 29 oktober 2005 plaatste men kap en staart. Vervolgens bleef het ruim anderhalf jaar stil, tot 25 april 2007, toen werden de roeden gestoken en opgehekt. Op Nationale Molendag, 12 mei, dus luttele weken later, kon de molen, nog zonder borden en kleppen, bij krachtige wind direct meedoen.

Verheugend is de beslissing geweest, om de zelfzwichting op de binnenroede weer aan te brengen. Tot aan de onttakeling had de Oude Molen, als laatste Brabantse molen, dit wieksysteem.

In 2014 werd veel schilderwerk verricht en de bovenas iets naar voren gebracht. De as liep namelijk tegen het voorkeuvelens aan. Deze laatste is bij deze gelegenheid ook deels vernieuwd.

Fendertse Hoeve Fijnaart

Hier gaan we onder het genot van een drankje napraten over de mooie molens die we hebben gezien.

Inschrijven

Dit jaar gaan we naar een gebied waar we nog niet eerder zijn geweest met de excursies van de Peellandse Molenstichting, dus meegaan is zeker de moeite waard!

De vertrekplaats is Asten, waar de bus van de fa. Hebben om 08:00 gaat rijden en waar we om 18:00 weer terug zijn.

De kosten bedragen €35,00 voor de vrienden van de Peellandse Molenstichting en €40,00 voor introducés, **contant** te voldoen **in de bus**.

U kunt zich opgeven tot 18 september a.s. bij de secretaris, Jan Tielemans, e-mailadres secretaris@peellandsemolenstichting.nl of per post naar Schutsstraat 22, 5737EW Lieshout.

De tekst en de foto's in de beschrijving van de molens komen uit de molendatabase.